

העיתון ד"ר דוד פסיג מדווח מסיליקון וואדי

www.passig.com

פרדוקס הקידמה

מדוע מצבנו הכלכלי, בסך הכול, הרבה יותר טוב משהיה לפני עשור או שניים ובכל זאת התחושה היא שהמצב רע.

נתונים קשים !

תמיד בסוף השנה האזרחית מתפרסמים דו"חות המבקשים להעריך משתנים שונים במצבם הנוכחי של אזרחי המדינה לעומת שנים קודמות. כרגיל, גם הפעם, בשבועות האחרונים של חודש דצמבר 2003, הופצצנו כולנו בסקרים ודו"חות רבים אשר הצהירו בפני קהל עם ועולם עד כמה מצבנו רע וכנראה שעוד יורע -- המיתון הכלכלי, רמת העוני, רמת הפערים החברתיים, מצב הרוח הלאומי -- וכהנה עוד. בטוחני שהרבה אזרחים מתהלכים בימים אלו בדיכאון כרוני וכל הקשבה לתוכנית אקטואליה ברדיו מלווה בטראומה פיסיית קשה.

הדו"חות והסקרים תמיד מלווים בקמפיין תקשורתי בומבסטי שלא משאיר לך ספק כי אין עוד תקווה וכי המצב יוצא מכלל שליטה. מגדילים לעשות סוג מסוים של נציגי ציבור שעוטים תמיד על הדו"חות הללו כמוצא שלל רב. לאחרונה, אחד מחברי הכנסת המכובדים והמובילים, שמפאת כבודו לא נזכיר את שמו כאן, הגדיל לומר ביום בו התפרסם [דו"ח תמונת המצב החברתית לשנת 2003 של מרכז אדוה](#), כי "מדינת ישראל היא מקום רע לילדים. מקום ללא תקווה וללא עתיד." אדוני, חבר הכנסת המכובד, מתי לאחרונה גידלת ילדים בארה"ב או באירופה אותם היית רוצה לחקות?

זה הפך להיות סטנדרטי לנקוט עמדות קיצוניות ולהתבטא בחריפות הולכת ומתלהמת כל אימת שנתון זה או אחר נראים קצת יותר רעים מאלו של אך זה לא מכבר. לא תמצא בשיח הציבורי שום קול מתון יותר בהתבטאויותיו הנסמך על נתונים בעלי פרספקטיבה רחבה יותר. או על השוואות ריאליות יותר. קחו לדוגמא את דו"ח מרכז אדוה. ההשוואות שם הם תמיד עם סינגפור ומדינות ה-G7. ההנחה של כותבי הדו"ח עליה הם מבססים את תמונת המצב החברתית הגרועה היא שאנחנו היינו צריכים להיות כמוהם זה מכבר. גם מבלי לדבר על היומרה שבהנחה כזו, אשר דורשת הבהרה בפני עצמה, הם תמיד יראו לכם בטבלאות כיצד אנחנו עדיין רחוקים (!) מהם באלפיים או שלוש אלפים דולר בתמ"ג (באיחוד האירופי \$20,000 בשנה ואילו בישראל רק \$17,000). הדיון של הדו"ח תמיד מבליע כיצד לפני 20 שנה בלבד מדינת ישראל עשתה רק רבע מהתמ"ג של מדינות אלו (\$5,600). ושרק תוך עשור אחד בלבד הכפלנו את התמ"ג לנפש. נכון, אנחנו עדיין רחוקים מהם במספר מועט של אלפי דולר. אבל העובדה שזה קורה בעת שהמדינה נאבקת זה כשלוש וחצי שנים במערכה אכזרית שהפילה חללים רבים אינה מעלה או מורידה בשביל כותבי הדו"ח מהעובדה שהיינו צריכים כבר להיות יותר טובים מהם.



מהיכן האזרח המודרני שואב את ההנחות היומרתיות הללו? מהיכן הישראלי שואב את המגלומניה הזו? סוגיה זו דורשת טיפול יסודי. אולי בהזדמנות נעסוק בה גם בפורום זה. הפעם אני רוצה להסתפק בשאלה אחרת ופשוטה יותר, שזה עתה ניתן עליה מענה בספר חדש שיצא לאור, והיא: מדוע לאורך השנים, בסך-הכול, החיים נעשים מפותחים יותר, המזמנים אפשרויות רבות יותר ואמצעי מחיה טובים יותר, ובכל זאת כולנו מתהלכים עם תחושות, שלא בצדק, שפשוט נעשה גרוע יותר?

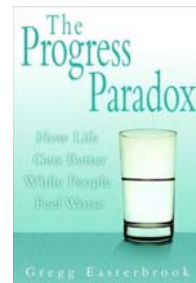
טוב יותר או רע יותר

בסוגיה זו דן ספר חדש שאך זה התפרסם מפרי עטו של עיתונאי ופרשן לענייני חברה מהידועים בארה"ב בשם Gregg Easterbrook. הספר נקרא *The Progress Paradox: How Life Gets Better*

While People Feel Worse – פרדוקס הקדמה: כיצד החיים נעשים טובים יותר

ואילו האנשים מרגישים גרוע יותר. בספרו, איסטרברוק מציג כמות גדולה

של מחקרים ודיווחים כדי לנסח בבהירות את טענתו. הספר תוקף את האמונות הרווחות ברחבי ארה"ב המדווחים על ידי סקרים שונים כי במשך 25 השנים האחרונות המעמד הבינוני איבד, יחסית להוריו, הרבה מכוח הקניה שלו ומעמדו הכלכלי. אפילו במשך שנות התשעים, כשהכלכלה פרוחה, האמריקאים סיפרו לסוקרים שתחושתם היא שהכלכלה נמצאת במדרון וכי אין עתיד



לילדיהם.

הספר מציע הסברים בשלושה כיוונים לתחושות בלתי ריאליות אלה: ניתוח מעמיק של החיים המטריאליים המודרניים, ניתוח מעמיק בסוגיה מדוע אנשים מרגישים כל כך לא מאושרים, ורשימת המלצות המסוגלות לתת מענה לחולי חברתי זה.

איסטרברוק מודע לעוני וללחצים היומיומיים שמאפיינים את החיים כיום. הוא אינו מטאטא אותם מתחת לשטיח. אך עם זאת הוא מביא נתונים למכביר המוכיחים, אף לספקנים ביותר, כיצד רמת החיים והתנאים הכלכליים של מרבית העם האמריקאי השתפרו לבלי הכר. הוא פורס נתונים כלכליים במשתנים רבים מאוד: נתונים על שכר ממוצע, על תמ"ג, על תנאי מחיה, על דיור, וכנהנה עוד. הוא לא משאיר פינה מחיי היומיום לא מכוסה ומספק השוואות לאורך שנים. בד בבד עם הנתונים הללו איסטרברוק מביא נתונים המראים עליה באחוז האמריקאים המצהירים על עצמם שהם "לא מאושרים", ועליה באחוז האנשים החשים בדיכאונות תכופים.

אמנם הנתונים מתייחסים לחברה האמריקאית, אך הרבה דברים שם יזכירו לנו הישראלים תופעות דומות. לצערי, למיטב ידיעתי, אין עבודה דומה שנעשתה בקונטקסט הישראלי. בטוחני שמי שיעשה אותה יקבל נתונים דומים -- פחות או יותר. מספיק להיזכר בשנות האינפלציה המטורפת של שנות השמונים ובמיתון הקשה של שנות השבעים כדי להיווכח שגם בישראל יש פרדוקס דומה. כל בר בי רב יודע שתנאי הדיור השתפרו, שהשכר הממוצע עלה, שהתמ"ג ריבע את עצמו, ועוד.

מדוע אנו מרגישים רע

אחר שאיסטרברוק שוטח את הנתונים הוא מנסה לתת לתופעה חברתית זו הסברים מתחומים שונים. חלקם יספקו את הקורא הישראלי וחלקם לא. לפחות הוא איתר מחלה חברתית והוא מנסה את כוחו להסבירה. להערכתי רבים אחרים עוד ילכו אחריו ויספקו הסברים נוספים. אנחנו הישראלים זקוקים להסברים באופן דחוף משום שההלקאה העצמית שלנו גובלת במזוכיזם מסוכן שגורמת למצב רוח לאומי פסיכוטי.

ההסבר הפשוט הראשון שהוא מעניק הוא כמובן בבחינת יין ישן תמיד מתוק יותר. לדעתו, מרבית האנשים מחזיקים בדימוי רומנטי לתנאי המחיה של העבר. רבים וטובים כבר טענו שיש למין האנושי נטייה חזקה להמעיט בערך היתרונות ולהגזים ברעות של ההווה.

ההסבר השני, קצת יותר עמוק, מתייחס אל תיאוריה פסיכולוגית בשם "חרדת ההתמוטטות" (collapse anxiety). תיאוריה זו מתארת את הפחד, המאפיין דווקא את האדם שטוב לו, המלווה בתחושה שהזמנים הטובים עומדים להסתיים. תיאוריה אחרת אותה הוא מציע מכונה "חרדת הקטלוג" (catalog induced anxiety). זהו אותו חשש שאין אני יכול להרשות לעצמי את כל הטוב של החברה המודרנית.

אך ההסבר השלישי חוזר לאמת בסיסית מקדמת דנה, האומרת, כי תנאי מחיה טובים אינם מכסים על התחושה הרעה המלווה חיים ללא מטרה. בסך הכול, מה שאנשים באמת מצפים מהחיים אינו אלא אהבה, ידידות, כבוד, משפחה, מעמד וקצת שעשועים. בסופו של עניין, אין כל מחיר לכל אלו והם אינם עוברים לסוחר בשום כלכלה -- טובה ככל שתהיה.

להערכתי, הישראלי יוכל למצוא בפרק מיוחד אחר עניין רב. הפרק שהוא מקדיש לכוחה של האופטימיות הנרכשת לא יסולא בפז בשביל הרבה הישראלים. ייתכן וצריך לחייב הרבה מאיתנו לקרא אותו. בפרק זה איסטרברוק שוטח מחקרים פסיכולוגיים חדשים המצביעים על כך שאנשים המכירים תודה, הסולחים בקלות, והמעריכים את מה שנפל בחלקם -- ולא חשוב כמה נפל בחלקם -- הם בטה"כ יותר אופטימיים ומאושרים.

מדהים איזה סיבוב אינטלקטואלי צריך לעשות כדי לחזור לאמת נצחית שחז"ל השכילו לבטא במשפט פשוט: איזהו עשיר... השמח בחלקו. האם מישהו שם לב לכך שהעניינים לא מתעניינים כלל ב**מרכו אדנה**? מי שעוסק בהשוואות אינם האנשים החסרים. האנשים החסרים מצאו כבר את המטרה והם שקועים בה. יש להם משפחה אוהבת ולא מטריאליסטית. יש להם כבוד בקהילה הקטנה שלהם והם לא צריכים להוכיח לאף אחד שהבית שלהם ענק כדי שיהיו להם חברים. מי שבא מבתיים כאלה יודע שהחיים עשירים יותר לא בגלל השוואות ולא בגלל השכר הממוצע או התמ"ג.

אין זה אומר שצריך להיכנס לאפטיה. אין זה אומר שלא צריך לשאוף לשפר את תנאי המחיה כל הזמן. אך זה כן אומר שצריך לראות את המצב בפרספקטיבה רחבה יותר ולא רק דרך החור של הגרוש. זה כן אומר שצריך להכיר בעובדה שאנחנו מתקדמים בקצב שנגזר מאילוצי המקום

בנקאות באינטרנט של בנק הפועלים – טור # 1 לאתר האינטרנט – ינואר 2004

והזמן. זה כן אומר שצריך להודות על הטוב שיש היום ולשאוף לתנאים ריאליים ולא לתנאים המצויים בשוויץ המרוחקת והקרה – תרתי משמע.